

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Török Ervin

Bevezetés

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

FILMTÖRTÉNETÍRÁS

(Olvasókönyv szöveggyűjteményhez)

Török Ervin

BEVEZETÉS

a.) Az olvasóleckék célja

A *Filmtörténeti keretek* című szöveggyűjteményben a hazai filmtudományos kutatás képviselőinek olyan írásait gyűjtöttük egybe, amelyek segítenek rálátni a filmtörténeti vizsgálatok aktuális irányaira és kérdéseire. A szöveggyűjteményt az *Apertúra* online folyóirat 2018 tavaszi számában közzeltük (*Filmtörténeti keretek* címen).

Az itt olvasható **olvasóleckék** az *Apertúrában* közreadott tanulmányokhoz kapcsolódnak, azokat hivatottak kontextualizálni és feldolgozni. Az olvasóleckék és a szöveggyűjtemény közös célja, hogy segítse az MA-s hallgatókat áttekinteni a kortárs filmtörténeti vizsgálatok néhány kérdését; betekintést nyerni az aktuális kutatások témáiba és irányába; valamint ezek között közvetíteni.

Az egybegyűjtött tanulmányok közös metszetét azok **metahisztóriai** aspektusa adja.

MIT ÉRTÜNK METAHISTÓRIAI ASPEKTÚS ALATT?

Metahisztóriai aspektuson a filmtörténeti vizsgálatoknak a tárgyuk – a film – történetiségére vonatkozó módszertani és elméleti kérdéseit és e kérdéshorizont változásaira irányuló reflexióját értjük. Vagyis a szöveggyűjteményben közzelt egyes tanulmányok abban a kérdésben találkoznak, hogy a filmtörténeti vizsgálatok miért és hogyan fogalmazzák újra a tárgyukat, miért és hogyan változik a film történeti létmódjára irányuló gondolkodás.

Reinhart Koselleck

„»Ha valaki 1780 előtt megemlítette volna, hogy történelmet tanul, beszélgetőtársa mindjárt megkérdezte volna: ugyan milyen történelmet? minek a történelmét? talán a birodalmak történelmét? a teológiai tanokét vagy esetleg Franciaország történelmét? [...] [A] történelem csak egy elé kapcsolt alannal együtt volt elképzelhető. [...] Mikor egy alkalommal Nagy Frigyes megkérdezte Biestert, mivel tölti a napjait, az így válaszolt: »Kiváltképp történelemmel.« Mire a meghökkent uralkodó rákérdezett, hogy ez ugyanaz-e, mint a história – mert a »történelem« fogalmat nyilván nem ismeri, gondolta Biester. Természetesen Frigyes ismerte a »történelem« szót, viszont nem ismerte az új fogalmat: a történelmet mint egyes számú gyűjtőfogalmat [*Kollektivsingular*], megfelelő alany, illetve az elbeszélés menetében kirajzolódó tárgy nélkül.«”

(Reinhart Koselleck: *Elmúlt jövő. A történelmi idők szemantikája*. Ford. Hidas Zoltán – Szabó Márton. Atlantisz, Budapest, 2003. 303. Idézi Kulcsár Szabó Ernő: *Kultúratudomány*. In Kricsfalusi Beatrix, Kulcsár Szabó Ernő et al. (szerk.): *Média és kultúratudomány. Kézikönyv*. Ráció, Budapest, 2018. 156)

Reinhart Koselleck (1923 – 2006).

b.) Tagolás

Az *Apertúra folyóirat* 2018 tavaszi számában közreadott szövegek közötti kapcsolatot az említett metahisztóriai kérdés teremti meg. Ugyanakkor valamennyi szöveg egy-egy jól meghatározott történeti korpuszra, a filmtörténet egy bizonyos részterületére koncentrál:

- ✚ a korai mozira és azokra a társadalmi-kulturális gyakorlatokra (a színrevitel, előadás és a befogadás meghatározott módozataira), amelyek a film jelenkori befogadásának körülményeihez sok szempontból hasonlítanak, ugyanakkor azoktól el is térnek; továbbá a korai mozi körül kialakult kritikai és mediális diskurzusra;
- ✚ mozi és televízió történeti kapcsolatára;
- ✚ a magyar játékfilm műfajok szerinti eloszlására.

Az *Apertúrában* közölt szöveggyűjtemény azt is célul tűzte ki, hogy időben, műfajukat tekintve és mediálisan is eltérő gyakorlatokra reflektáljon, rámutatva arra a technikai, mediális heterogenitásra, valamint azoknak a kulturális gyakorlatoknak a változatosságára, amelyekre a „mozgóképfilm”, a „film”, a „mozi” kifejezésekkel utalunk – a varieté-szerű műsoroktól a nem-lineáris televíziós programokig és digitális fájlformátumokig.

Az olvasóleckék ehhez a szöveggyűjteményhez kapcsolódnak: egyrészt körüljárják néhány olyan kérdést, amelyek az egyes tanulmányokban ugyan csak érintőlegesen vagy egészen röviden kerülnek említésre, viszont kifejezetten fontosak abból a szempontból, hogy lehetővé teszik a közölt szövegek metahisztóriai szempontú összehasonlítását.

Az olvasóleckék másrészt egészen kivonatossan szemlézik a szöveggyűjteményben közölt szövegeket, kiemelve néhány felvetésüket, a tanulmányok feldolgozásához kérdéseket fogalmaznak meg, és néhány további olvasmányt javasolnak a témában.

Az olvasóleckék az alábbi fejezetekre tagolódnak:

1. a film mint esztétikai jelenség
2. medialitás és az esztétikai ítéletek történetisége
3. a korai mozi kulturális gyakorlatai
4. film és televízió
5. a magyar játékfilm műfajai

c.) Az olvasóleckék és a szövegyűjtemény használata

A szövegyűjtemény alapvetően a **Filmtudomány mesterszak bevezető előadásához** kapcsolódik (az SZTE BTK-n ez az „Elméleti alapozó: Kritikai irányzatok, értelmezési stratégiák” címet viseli). Ugyanakkor haszonnal forgatható valamennyi olyan előadáson és szemináriumon, ahol a *filmműfajokat*, a *kortárs játékfilm* és *televízió* viszonyát, valamint a *korai mozi* és a *némafilm* történeti kérdéseit tárgyalják.

- ✚ Az olvasóleckék a választott témák vázlatos körüljárása során keretben közölnek más tanulmányokból vett idézeteket, amelyek példáznak, kontextualizálnak, továbbgondolásra serkentenek, és továbbutalnak a téma szempontjából releváns tartalmakhoz.
- ✚ Az egyes olvasóleckék végén megadunk egy kérdéssort, amely lehetővé teszi az önellenőrzést, hogy kinek mennyire sikerült a tanulmányok információs tartalmát elsajátítani. Valamint megadunk néhány esszékérdést, amelyek segítenek utánajárni nem feltétlenül nyilvánvaló, kézenfekvő összefüggéseknek, amelyeket a vizsgált tanulmányok tematizálnak.
- ✚ Legvégül, a „javasolt olvasmányokban” megadjuk pár, a témában fontos tanulmány elérhetőségét, amelyek magyar nyelven olvashatók. A javasolt olvasmányok nem a tématerület áttekintő bibliográfiája; külön szeretnénk jelezni, hogy magyar nyelven az adott témában a felsoroltakon kívül jelentek meg nagyon fontos és releváns írások (a nemzetközi szakirodalomról nem is beszélve). A célunk ezzel csupán az, hogy felkínáljunk néhány lehetséges kiinduló pontot, ahonnan el lehet indulni a téma további tanulmányozása során.

Az egyes **olvasóleckék feldolgozása** (kérdésekkel együtt) **30-45 percet**, az *Apertúrában* közölt egyes tanulmányoké másfél órányi időt vesznek igénybe. Javasoljuk először az olvasóleckék elején megadott linkeken elérhető tanulmányokat elolvasni – az itt közölt olvasóleckék azok elsajátításában segítenek, de nem váltják ki a tanulmányok ismeretét.

